

УДК 355.018:37.018(477.72-25)

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2024-21-2>

Молікевич Ю.В.,
аспірантка кафедри географії та екології
Херсонський державний університет
yuliia.molikevych@university.kherson.ua
ORCID: 0009-0001-8505-7510

РОЗСТРІЛЯНІ ШКОЛИ ХЕРСОНА: ПРОСТОРОВИЙ АСПЕКТ ОСВІТНІХ УТРАТ

Стаття аналізує значні освітні втрати та структурні зміни в системі загальної середньої освіти Херсонської міської громади внаслідок війни, що охоплюють як навчальну успішність учнів, так і фізичний стан інфраструктури шкіл. Розглянуто первинну нерівномірність розміщення закладів освіти, що підтверджено аналізом за допомогою полігонів Вороного. Особливо гострою є проблема скорочення кількості учнів у громаді Херсона. За період від початку війни до початку 2024/25 навчального року чисельність учнів зменшилася з 32,5 до 21 тис. Така тенденція посилюється внаслідок окупації територій, обстрілів та психологічних чинників, які вплинули на вибір батьків щодо продовження навчання дітей. Частина дітей з окупованих територій реєструвалася у херсонських школах, але загалом кількість учнів стрімко скоротилася. Заклади з найбільшими втратами умовно розділено на три групи: малокомплектні школи, заклади, що зазнали значних руйнувань, та заклади, чия репутація постраждала через співпрацю з окупантами. На тлі демографічних утрат значним також є зниження навчальної результативності. Порівняння результатів ЗНО 2021 р. та НМТ 2024 р. показало лише умовне зростання середніх балів через скорочення кількості учнів у старшій школі. Для багатьох високореєтингових закладів (ЗОШ № 30, ЗОШ № 36, НВК № 56) зафіксовано зниження результатів на 5–10%, що свідчить про погіршення якості освітнього процесу. Водночас окремі заклади продемонстрували зростання результативності завдяки переходу учнів з інших шкіл. Матеріальні втрати освітньої інфраструктури є масштабними та критичними для подальшого відновлення. Пошкоджень зазнали всі навчальні заклади Херсона, а загальна шкода нерухомому майну перевищує один мільярд гривень. П'ять шкіл повністю зруйновані. Додаткові втрати пов'язані зі знищенням обладнання, техніки та шкільного приладдя, що були розграбовані окупантами або затоплені після підриву Каховської ГЕС. Подальше відновлення освітньої системи Херсона вимагає комплексного підходу з урахуванням місця перебування учнів та вчителів, значна частка яких знаходиться за кордоном. Масштабні руйнування інфраструктури та демографічні зміни посилюють освітні втрати, продовжуючи тривалість відновлення шкільної мережі.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, освітні втрати, дистанційне навчання, освітня інфраструктура, окупація, обстріли, російсько-українська війна.

Molikevych Y.V. The Bombed Schools of Kherson: The Spatial Aspect of Educational Losses

The article analyzes the significant educational losses and structural changes in the general secondary education system of the Kherson city community as a result of the war, covering both students' academic performance and the school infrastructure's physical condition. The study also examines the primary unevenness of the location of educational institutions, which was confirmed by an analysis using Voronoi polygons. The problem of reducing the number of students in the Kherson community is particularly acute. From the beginning of the war to the beginning of the 2024/25 school year, the number of students decreased from 32,500 to 21,000. This trend has intensified as a result of the occupation of the territories, shelling, and psychological factors that have influenced parents' choices to continue their children's education. Some children from the occupied territories were registered in Kherson schools, but the overall number of students has declined sharply. The institutions with the most significant losses are divided into small schools, institutions that have suffered significant damage, and institutions whose reputations have suffered due to cooperation with the occupiers. Against demographic losses, the decline in academic performance is also significant. A comparison of the 2021 EIT and 2024 NMT results showed only a conditional increase in average scores due to a decrease in the number of students in high school.

For many highly rated schools (school #30, school #36, educational complex #56), a decrease in results by 5–10% was recorded, indicating a deterioration in the quality of the educational process. At the same time, some institutions have demonstrated an increase in performance due to the transfer of students from other schools. The material losses to the educational infrastructure are large-scale and critical for further recovery. All educational institutions in Kherson were damaged, and the total damage to real estate exceeds one billion hryvnias. Five schools were utterly destroyed. Additional losses were caused by the destruction of equipment, machinery, and school supplies that were looted by the occupiers or flooded after the Kakhovka hydroelectric power station was blown up. Further restoration of Kherson's educational system requires a comprehensive approach, considering the location of students and teachers, many of whom are abroad. Large-scale infrastructure damage and demographic changes exacerbate educational losses, prolonging the time it takes to rebuild the school network.

Key words: school, educational losses, distance learning, educational infrastructure, occupation, shelling, Russo-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Херсон – єдиний обласний центр, який було окуповано під час повномасштабної війни. І єдиний обласний центр, по якому зараз проходить лінія фронту. Це все викликало надзвичайно багато жакливих проблем – від масового виїзду населення з міста до масштабних руйнувань і сотень смертей мирного населення внаслідок щоденних обстрілів. Але навіть будучи постійно в процесі руйнування, місто продовжує жити. Херсонці все ще сподіваються на те, що війна припиниться і вони зможуть повернутися до свого попереднього життя. У межах таких сподівань уже четвертий навчальний рік працюють у дистанційному форматі херсонські заклади освіти. Дистанційний процес навчання добре налагоджений був ще за часів пандемії, тому це вже умовно звичний формат для роботи шкіл. Але на відміну від «дистанційки» під час пандемії сучасний освітній процес зіштовхується з новими викликами розпорошеності учнів по всьому світу, масового відключення електроенергії та зв'язку, а також тяжким морально-психологічним станом як учнів, так і вчителів. Звісно, що все це має значний вплив на результативність і якість навчання, що сукупно призводить до значних освітніх утрат, які дуже складно компенсувати чи виправити.

У дослідженні виконано аналіз сучасного стану та потенціалу до відновлення закладів загальної середньої освіти Херсонської міської громади. Даний аналіз включає просторово-часову динаміку контингенту учнів, динаміку зміни навчальних досягнень, а також аналіз шкоди, завданої матеріально-технічній базі закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні дослідження з тематики просторової організації регіональної освітньої системи виконані для багатьох областей (Вірченко, 2009; Заячук, 2011; Львів, 2012). Також здійснено низку

досліджень щодо просторових наслідків військових дій для міста Херсона та області (Мальчикова & Пилипенко, 2022; Palekha et al., 2024). У даному ж дослідженні акцент зроблено саме на аналізі освітніх утрат освітньої системи на прикладі міста Херсон. У вузькому розумінні освітні втрати – це прогалини у знаннях і навичках, які виникають в учнів під час освітнього процесу порівняно зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків (Топузов et al., 2023). Схоже визначення подане і в Словнику освітніх реформ (Learning Loss Definition, 2013). Дане поняття виникло і почало активно функціонувати переважно в аспекті наслідків дистанційного навчання під час карантину та епідемії. У дещо ширшому розумінні освітні втрати – це недосягнення окремих результатів через відсутність або обмеження доступу до навчання (Круть, 2024). У дослідженні незалежного аналітичного агентства Cedos освітні втрати розглядаються з погляду попередніх світових досліджень, у тому числі й освітні втрати внаслідок різних воєн. У такому ракурсі освітні втрати розглядаються як більш масштабне явище, пов'язане і з руйнуванням інфраструктури, збіднінням населення тощо (Назаренко, 2024). Уже на початку війни у 2022 р. низка дослідницьких груп та інститутів визначала втрати людського капіталу внаслідок війни в Україні як надзвичайно важкі. І насамперед освітні втрати відіграють ключову роль у формулювання людського капіталу (Gorodnichenko et al., 2022). Звідси, ми визначаємо освітні втрати як сукупність чинників, які впливають на навчальний процес та можливість подальшого відновлення освітньої системи міста та регіону.

Сьогодні є не так багато публікацій щодо об'ємного аналізу дійсних освітніх утрат унаслідок війни. Це зумовлено як відсутністю реальної

статистики, так і складністю її збору та рівня достовірності. Здебільшого публікації стосуються прикладного аналізу кейсу зниження якості знань по окремих предметах/рівнях, спричинених чинниками, пов'язаними з війною. Наприклад, аналіз освітніх утрат із математики (Корінчук et al., 2024) в сільських школах (Shelestova, 2023) чи дошкільці (Сисоєва & Рейпольська, 2023).

Постановка завдання дослідження. Метою даного дослідження була оцінка освітніх утрат для закладів загальної середньої освіти міста Херсона. Здійснено оцінку кількісних та якісних просторово-часових змін у чисельності учнів, відображено статистику місцеперебування учнів та вчителів. За результатами опрацьованих даних статистики створено відповідні картосхеми. Виконано аналіз змін результативності учнів по зовнішньому незалежному оцінюванню до війни та національному мультипредметному тесту під час руйнування матеріально-технічної бази закладів унаслідок військових дій. Висновки включають аналіз варіантів повоєнного відновлення роботи освітньої системи міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структура системи шкільної освіти у Херсонській міській раді зараз складається із 60 закладів: 26 загальноосвітніх шкіл, 10 навчально-виховних комплексів, 8 спеціалізованих шкіл, 7 гімназій, 3 ліцеї, 2 початкові школи, 1 школа-сад, 1 спеціальна школа та центр освіти молоді та дорослих. Ці дані подаються у звітах управління освіти міської ради. Але за реєстром ЄДЕБО у міській раді зареєстровано 66 закладів загальної середньої освіти. Різниця у звітах управління освіти і даними ЄДЕБО полягає у тому, що відсутні дані щодо приватних шкіл та шкіл-інтернатів. Як бачимо з переліку закладів, через окупацію та військові дії перехід на структуру гімназія/ліцей повноцінно не відбувся. Деякі заклади змінювали тип закладу вже під час війни. Також різняться і кількісні дані реєстру та звітів управління. Така різниця пояснюється тим, що частина закладів припинила свою роботу. Тут є декілька причин. Перша група – це малокомплектні школи, які приєднували до більших у дистанційному навчанні періоду осені 2022 р. Така ситуація виникла через нестачу вчителів, адже вчителі, які знаходилися в окупованому Херсоні, не мали змоги працювати. Також за три роки випуску кількість учнів суттєво зменшилася, а нові початкові

класи у дистанційному форматі роботи набирати було дуже проблематично. Нині нараховується 10 комунальних закладів, які призупинили роботу, а також призупинили роботу всі приватні заклади (Зклади загальної середньої ..., 2024).

Станом на січень 2022 р. у школах Херсона навчалось 32,5 тис. школярів. Найбільшими за кількістю учнів були: спеціалізована школа № 24, спеціалізована школа № 30, ліцей № 1, школа № 41, навчально-виховний комплекс № 56, у кожному з яких навчалось понад 1 000 учнів. Кількісні параметри та локалізацію шкіл відображено на картосхемі (рис. 1). Як видно з картосхеми, співвідношення розміщення закладів до чисельності учнів у них досить нерівномірне. Найбільші за чисельністю школи розміщені у спальних мікрорайонах: Таврійському (північна частина міста), Шуменському (західна частина міста), а також у центрі міста.

На картосхемі (рис. 2) за допомогою полігонів Вороного продемонстровано нерівномірність розміщення шкіл та центроїди оптимального положення щодо просторової зони обслуговування закладу. Варто наголосити, що офіційні зони обслуговування останній раз установлювалися у 2018 р., але вони не були визначені для всіх закладів освіти. Це пов'язано з обширними зонами, які не перекриваються пішохідною зоною доступності, яка для молодших школярів становить 1 км, а для старших – 1,5–2 км. Найбільша нерівномірність спостерігається на периферії міста (наприклад, між школою в Антонівці і найближчою школою в Дніпровському районі відстань понад 3 км), але і між історичним центром та спальними районами цей показник доволі значний. Під час планувальної організації потрібно потенційно розглянути точки для розміщення додаткових навчальних закладів, де сходяться межі чотирьох полігонів і більше. Відповідно, потрібно врахувати і розселенську мережу.

Уже на вересень 2022 р. кількість учнів зменшилася до 25 тис., що становило 23,1% скорочення. А на вересень 2024 р. значення було 21 тис., або 35,4% скорочення. Але і тут показник має свої особливості. Зокрема, більшість шкіл, що залишаються на окупованих територіях, припинила працювати навіть дистанційно або ця дистанційність була досить умовною. Тому у школи Херсона часто реєструвалися діти з окупованих районів лівобережжя,

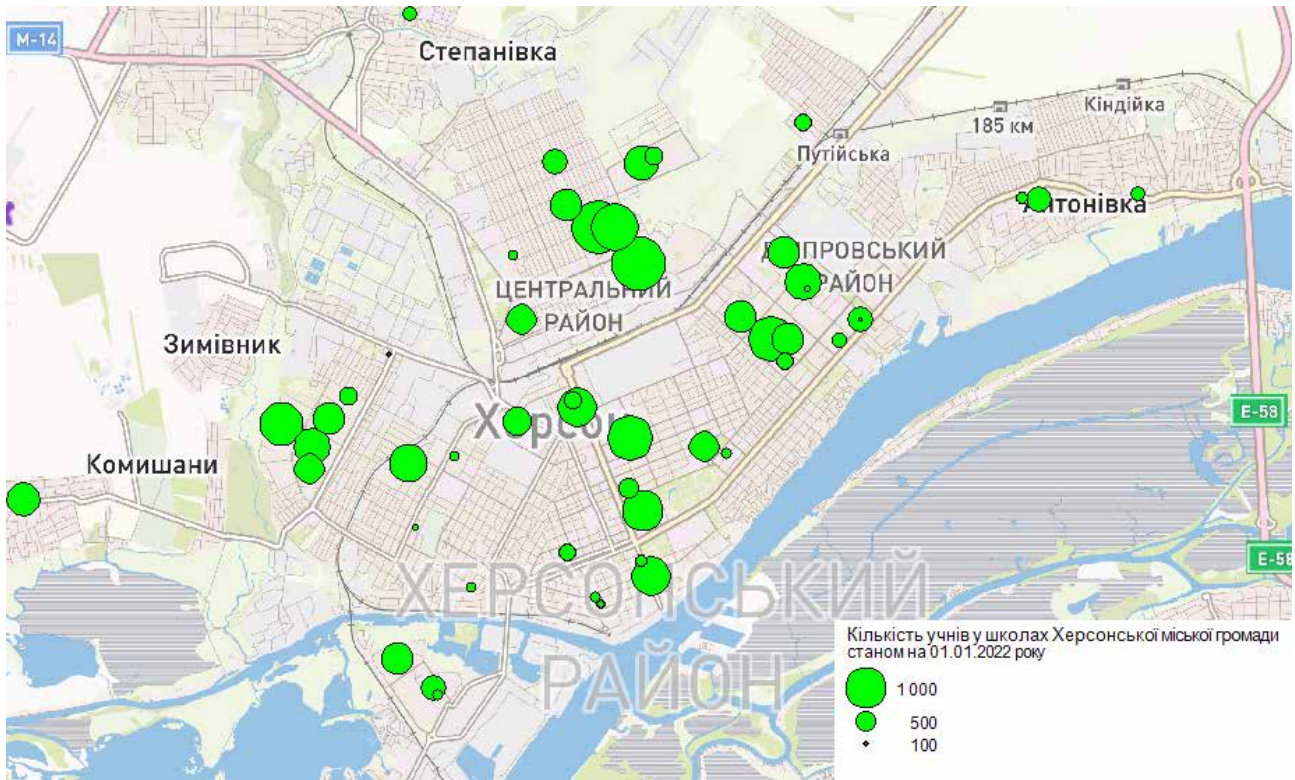

Рис. 1. Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти Херсонської міської громади (станом на 01.01.2022)

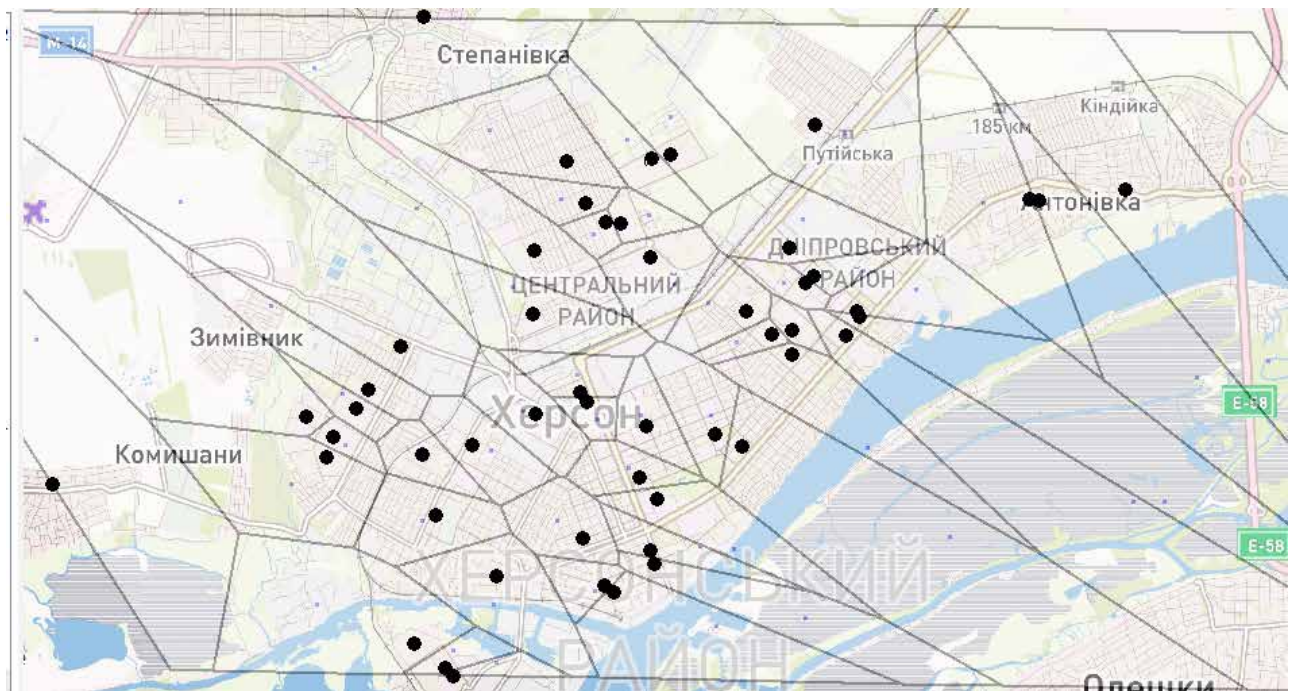

Рис. 2. Полігони Вороного щодо позиціонування шкіл у Херсонській міській громаді

а також деокупованих правобережжя. Це був найкращий вихід для них, щоб продовжити хоча б якийсь ефективне навчання. Відповідно, кількісне скорочення учнів у міській громаді

становило навіть більше половини від показників 2022 р.

На рис. 3 відображено співвідношення скорочення учнів у закладах загальної середньої

освіти громади Херсона. Середньостатистичне скорочення по закладах становило приблизно 32,1%. Заклади з високими показниками скорочення учнів можна умовно розділити на три групи:

1. Малокомплектні заклади, де закономірно відсоток скорочення буде високим.

2. Знищені внаслідок ворожих обстрілів заклади, де суто психологічно учням і батькам тяжко сприймати факт, що вони не зможуть там навчатися, тому факт скорочення кількості учнів тут присутній. Аналогічна ситуація і з учителями. Розуміючи той факт, що їхній заклад у першу чергу реорганізують, учителі та учні активно почали змінювати місце роботи/навчання.

3. Значно скоротилася кількість учнів і в закладах, де адміністрація пішла на співпрацю з окупантами. Закономірно, що батьки не хочуть віддавати дітей учитись у заклади з поганою репутацією, навіть якщо це рейтингові заклади, в які колись було дуже складно вступити.

Зрозуміло, що є й винятки, де висока частка скорочення учнів пов'язана з чисельними випусками у старшій школі (адже за три роки вже випустилося три паралелі), а також із

неспроможністю організаційно набрати нових учнів до першого класу.

Найбільше кількість учнів скоротилася у таких закладах: НВК № 8 (87% скорочення), фізико-технічний ліцей (72%), гімназія № 3 (63%), ЗОШ № 25 (52%), ЗОШ № 44 (48%). Але є й заклади, де кількість учнів збільшилася за рахунок того, що до них приєднали дітей зі шкіл, що призупинили навчальний процес, або це заклади з дуже великою територією обслуговування. Так, наприклад, закладами з приростом кількості учнів є НВК № 33, ЗОШ № 39, ЗОШ № 37. Також багато закладів зараховували до себе учнів з області.

В аспекті потенційного відновлення Херсона варто розглядати статистику місцезнаходження вчителів та учнів (рис. 4). Як видно з діаграм, за кордоном знаходиться майже половина учнів та третина вчителів. Частка біженців, які не збираються повертатися з-за кордону, постійно зростає, тому дані освітні втрати лише зростатимуть. Аналогічна ситуація і з дітьми, які знаходяться на підконтрольній території України. На початку війни дистанційне навчання сприймалось як вимушена необхідність, тоді як на третій навчальний рік під час війни багато батьків

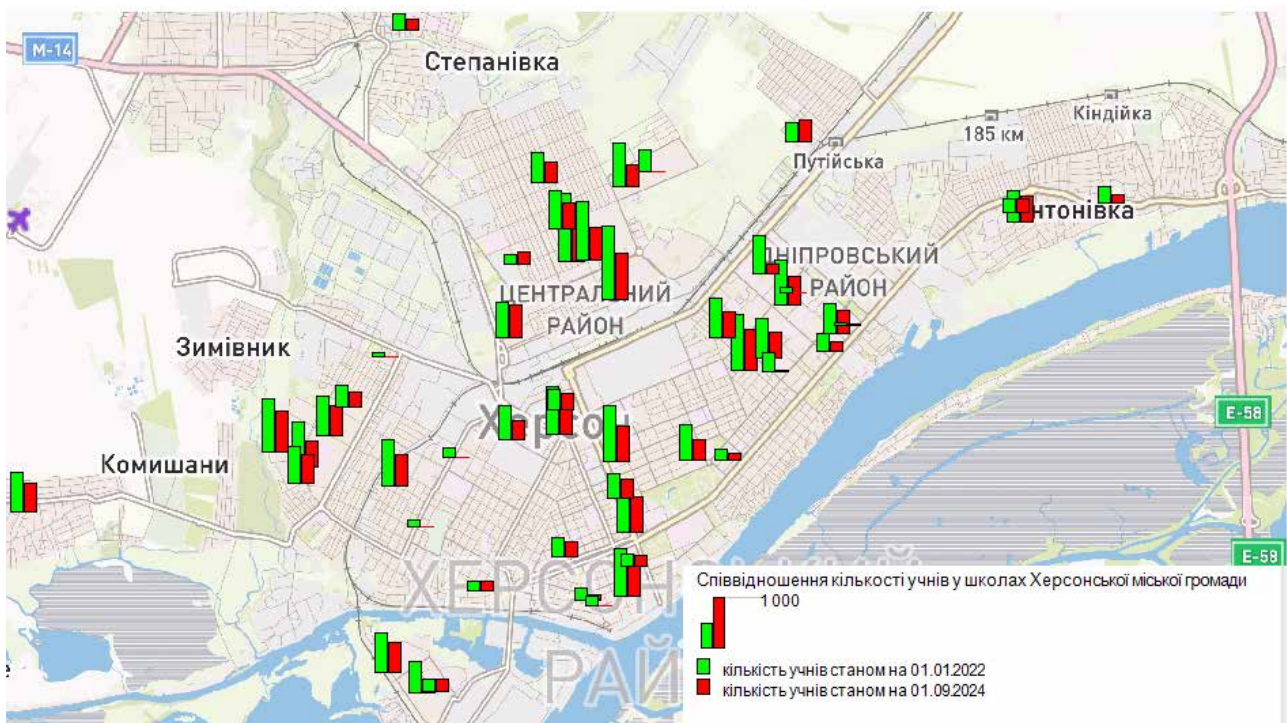

Рис. 3. Чисельність учнів у закладах загальної середньої освіти станом на січень 2022 р. та вересень 2024 р.

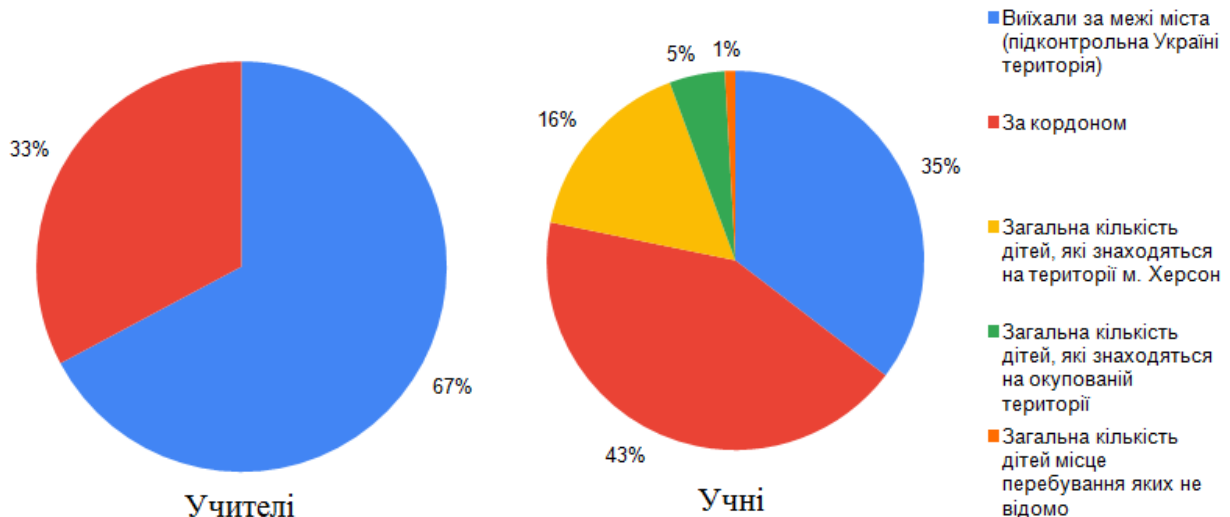

Рис. 4. Місцезнаходження вчителів та учнів закладів загальної середньої освіти Херсонської міської громади станом на травень 2023 р.

(Примітка: щодо місцезнаходження вчителів ті, що знаходяться у місті Херсон, включені в групу «на підконтрольній території», окремо дана категорія як для учнів не відображається)

перевели дітей на очне навчання за місцем проживання.

В аспекті освітніх утрат потрібно також розглянути зміни в успішності учнів. У цьому аспекті досить складно узагальнити суб'єктивні дані окремих навчальних закладів, тому єдиним дієвим методом є порівняння результатів ЗНО у 2021 р. та результатів НМТ у 2024 р. Даний підхід не є абсолютно вірним, але дає змогу відносно порівняти зміни у рівні підготовленості учнів за період війни. За таким порівнянням результативність учнів Херсонських шкіл навіть збільшилася. Якщо порівнювати результати лише тих шкіл, учні яких брали участь у НМТ 2024 р., то успішність зросла із середніх 137,6 бали у 2021 р. до 142,4 бали у 2024 р. (Освіта.ua, 2021; Освіта.ua, 2024). Але ці зміни скоріше пояснюються не тим, що дистанційний навчальний процес краще контрольований і організований, а тим, що менше учнів пішли у старшу школу, віддавши перевагу коледжам та технікумам. Наприклад, у ЗНО 2021 р. брали участь учні 42 шкіл, а вже в НМТ 2024 р. – лише 22 шкіл. По суті, це демонструє надзвичайне скорочення кількості учнів у старшій школі. Схожий наслідок можна прослідкувати і за зміною результативності окремих закладів. Ті школи, які до війни завжди мали найвищі результати, продемонстрували суттєве зниження.

Наприклад: ЗОШ № 30 – зниження середнього балу учнів зі 177,9 до 157,7 бали, ЗОШ № 36 – зі 143,3 до 130,3 бали, НВК № 56 – зі 158,3 до 148,5 бали, академічний ліцей – зі 161,1 до 157,7 бали. Тобто у високореєтингових школах результати навчальних досягнень погіршилися на 5–10%, що доволі суттєво. Разом із тим у більшості закладів результати значно покращилися, що є результатом підсилення зазначеного вище. Так, наприклад, результативність зросла у таких закладах: ЗОШ № 36 – зі 101,5 до 136,4 бали, ліцей № 31 – зі 128,5 до 148,8 бали, спеціалізована школа № 12 – зі 114,3 до 133,0 балів. Знову наголошуємо, це не показник покращення навчального процесу, а це показник того, що у старшу школу йдуть лише мотивовані діти і старшу школу значно реорганізовано по закладах. Загальні ж відгуки вчителів демонструють значне зниження результативності навчання.

Окремим блоком освітніх утрат є матеріальні. На грудень 2024 р. кожна школа міста Херсона має пошкодження внаслідок ворожих обстрілів. Лише за приблизними підрахунками, шкода, заподіяна лише нерухомому майну закладів загальної середньої освіти внаслідок обстрілів, уже становить більше одного мільярда гривень. Але ці дані приблизні, оскільки оцінка виконана лише працівниками шкіл. П'ять закладів були дуже

сильно пошкоджені або зруйновані: ліцей № 20, Антонівська гімназія № 21, Антонівська ЗОШ № 18, ЗОШ № 41, ліцей № 6 та НВК № 8. Інші заклади здебільшого мають середній рівень пошкоджень. Також близько десятка закладів мають низький рівень пошкоджень: переважно вибиті вікна від вибухової хвилі тощо. На рис. 5 відображено обсяги пошкодження навчальних закладів.

Найбільшого пошкодження зазнають заклади, що знаходяться близько до Дніпра, а також заклади, розміщені у центрі міста. На даній картосхемі відображена лише приблизна оцінка пошкоджень будівлям, але не враховані масові втрати шкільного приладдя, книжок та техніки, які були спочатку розкрадені окупантами, потім затоплені водою внаслідок підриву Каховської ГЕС (у прибережних школах та у мікрорайоні Острів) і зараз продовжують нищитися результатами обстрілів. Тому реальні збитки у декілька разів більші.

На рис. 6 зображено фото фасадів зруйнованих шкіл, які навіть неможливо законсервувати або почати відновлювати через постійні обстріли. Типова ситуація для шкіл, коли у звітах указуються пошкодження внаслідок трьох, чотирьох і навіть п'яти обстрілів у різні місяці.

У різних соціологічних опитуваннях внутрішньо переміщені особи часто вибирають одну з головних умов повернення додому, за відповідної безпекової ситуації, саме поновлення роботи лікарень та учбових закладів. Масштабні руйнування інфраструктури викличуть значно довший процес відновлення та відбудови Херсона.

Висновки. Дослідження показало суттєві освітні втрати у закладах загальної середньої освіти міста Херсона внаслідок окупації та військових дій. Чисельність учнів значно зменшилася через вимушену міграцію, руйнування матеріально-технічної бази та нестачу педагогічного персоналу. Малокомплектні школи були об'єднані з більшими через нестачу вчителів, а набір нових початкових класів став проблематичним. Скорочення чисельності учнів у закладах громади Херсона є вражливим – 35,4%. Заклади з високими темпами скорочення учнів можна умовно розділити на три групи: малокомплектні школи, знищені обстрілами заклади, де психологічний чинник відіграє ключову роль, та заклади, адміністрація яких співпрацювала з окупантами, що негативно вплинуло на їхню репутацію. Виняткові випадки скорочення зумовлені чисельними

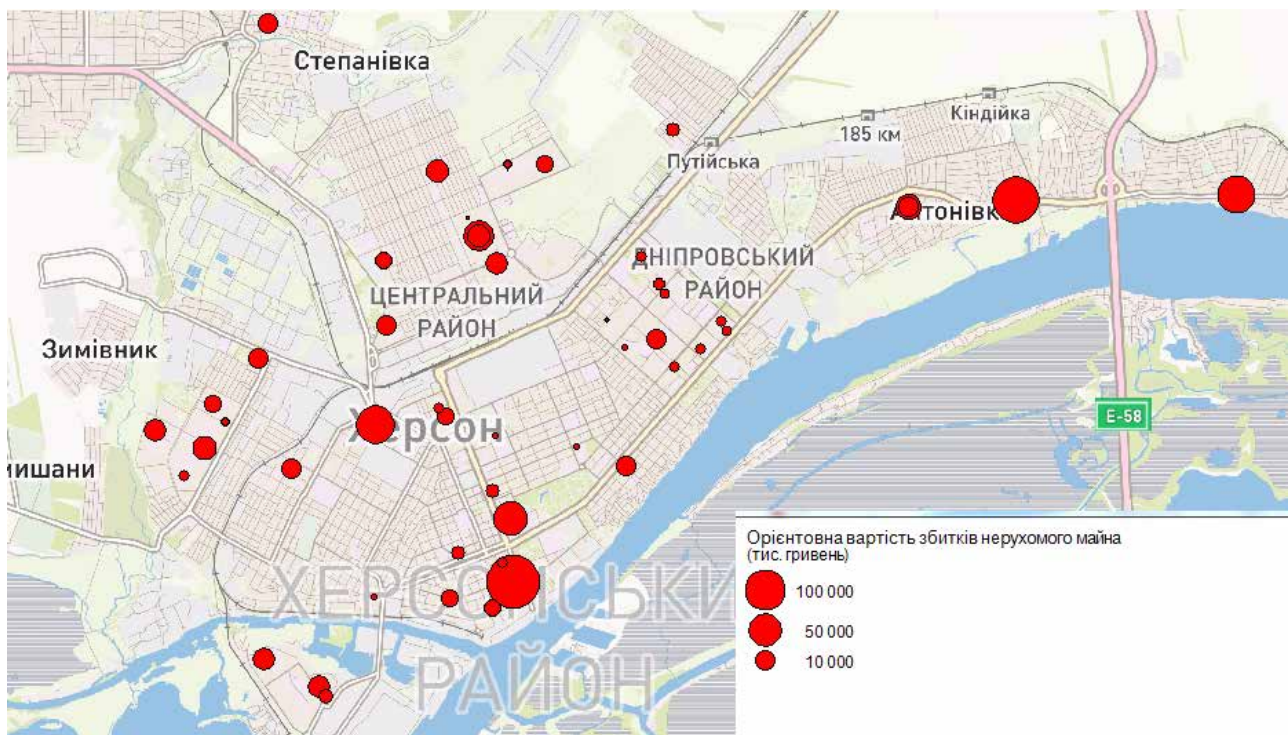

Рис. 5. Орієнтовна вартість збитків нерухомого майна, завданих ворожими обстрілами закладам загальної середньої освіти в Херсонській міській громаді (станом на грудень 2024 р.)

Рис. 6. Фасади найбільш пошкоджених шкіл у м. Херсон

випусками старшої школи та проблемами з набором нових учнів у перший клас.

Потенційне відновлення освітньої системи Херсона потребує врахування місцеперебування учнів та вчителів, оскільки значна їхня частка перебуває за кордоном (майже половина учнів та третина вчителів). Зростання частки біженців, які не планують повернення, посилює освітні втрати. Окрім того, тривала дистанційна форма навчання стимулює батьків переводити дітей на очне навчання за місцем фактичного проживання. Ці чинники суттєво впливають на подальші плани відновлення й функціонування освітньої системи міста Херсона.

Освітні втрати у Херсоні охоплюють як зниження успішності учнів, так і масштабні матеріальні пошкодження інфраструктури закладів. Аналіз змін в успішності демонструє, що порівняння результатів ЗНО 2021 р. та НМТ 2024 р. вказує на зростання середніх балів із 137,6 до 142,4. Однак цей приріст пов'язаний не з покращенням якості навчального процесу, а зі скороченням кількості учнів у старшій школі,

коли на навчання залишаються лише найбільш мотивовані діти. Матеріальні втрати є не менш значущими: усі школи Херсона зазнали пошкоджень унаслідок обстрілів, а загальна шкода нерухомому майну вже перевищує мільярд гривень. Найбільше постраждали школи, розташовані поблизу Дніпра та в центральній частині міста, де руйнування поглиблюються регулярними обстрілами. Додаткові втрати стосуються навчального приладдя, техніки та бібліотек, що були розграбовані окупантами або знищені внаслідок затоплення під час підризу Каховської ГЕС. Масштабні руйнування інфраструктури значно ускладнюють процес відновлення освітньої системи міста та продовжують терміни її відбудови.

У період післявоєнної відбудови повноцінне повернення життя в Херсон можливе лише за рахунок відновлення роботи лікарень та освітніх закладів, тому подолання матеріальних збитків найбільш нагальне. Але проблема якості знань і втрат людського капіталу має більш катастрофічний характер, що не вдасться виправити і за десятки років.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вірченко, П. А. (2010). Просторова організація системи освіти регіону (на прикладі Харківської області). Харків, 2009. 311 с. [Virchenko, P. A. (2010). Spatial organization of the system of education system of the region (on the example of Kharkiv region). Kharkiv, 2009. 311 с. (in Ukrainian)]
2. *Заклади загальної середньої освіти | Реєстр суб'єктів освітньої діяльності.* (2024). Edbo.gov.ua. <https://registry.edbo.gov.ua/zagalna-serednya-osvita/65101/> [General secondary education institutions | Register of subjects of educational activity. (2024). Edbo.gov.ua. <https://registry.edbo.gov.ua/zagalna-serednya-osvita/65101/> (in Ukrainian)]
3. Заячук, О. Г. *Територіальна організація освітньо-виховного комплексу Чернівецької області* (Doctoral dissertation, ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2011). [Zayachuk, O. G. Territorial organization of the educational complex of Chernivtsi region (Doctoral dissertation, Yu. Fedkovych National University of Ukraine. Chernivtsi, 2011) (in Ukrainian)].
4. Львів, О. М. (2012). Сучасна територіальна організація загальноосвітніх навчальних закладів Волинської області. *Географія та туризм*, (Вип. 22), 258–265. [Ilyiv, O. M. (2012). Modern territorial organization of general educational institutions of Volyn region. *Geography and tourism*, (Issue 22), 258–265 (in Ukrainian)].
5. Корінчук, Н., Нарихнюк, Н., Корінчук, В., & Поплавська, Г. (2024). Освітні втрати здобувачів освіти з математики в умовах війни: ризики, діагностичні соціологічні дослідження та шляхи подолання. *New Pedagogical Thought*, 118(2), 52–57. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-118-2-52-57> [Korinchuk, N., Narykhniuk, N., Korinchuk, V., & Poplavska, H. (2024). Educational losses of students in mathematics during the war: risks, diagnostic sociological research and ways to overcome them. *New Pedagogical Thought*, 118(2), 52–57. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-118-2-52-57> (in Ukrainian)]
6. Круть, І. (2024). *Освітні втрати та освітні розриви: у чому різниця та як долати?* Освіторія Медіа. <https://osvitoria.media/experience/osvitni-vtraty-ta-osvitni-rozryvy-u-chomu-riznytsya-ta-yak-dolaty/> [Krut, I. (2024). Educational losses and educational gaps: what is the difference and how to overcome? *Osvitoria Media*. <https://osvitoria.media/experience/osvitni-vtraty-ta-osvitni-rozryvy-u-chomu-riznytsya-ta-yak-dolaty/> (in Ukrainian)].
7. Мальчикова Д., Пилипенко І. (2022). Окупаційний урбїцид: міський досвід та повсякденні практики населення (приклад Херсона, Україна). *Економічна та соціальна географія*, 88, 6–15. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.88.6-15> [Malchykova D., Pylypenko I. (2022). Occupation urbanization: urban experience and everyday practices of the population (the case of Kherson, Ukraine). *Economic and Social Geography*, 88, 6–15. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2022.88.6-15> (in Ukrainian)].
8. Назаренко, Ю. (2024). Освітні втрати: підходи до вимірювання та компенсації аналітика. In *Cedos*. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zapyska_osvitni-vtraty.pdf [Nazarenko, Y. (2024). Educational losses: approaches to measuring and compensating analysts. In *Cedos*. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zapyska_osvitni-vtraty.pdf (in Ukrainian)].
9. Освіта.уа. (2021). *Рейтинг шкіл Херсона 2021 року.* Освіта.УА; Освіта.уа. <https://osvita.ua/school/rating/83754/> [Osvita.ua (2021). Rating of Kherson schools in 2021. *Osvita.ua*; *Osvita.ua*. <https://osvita.ua/school/rating/83754/> (in Ukrainian)].
10. Освіта.уа. (2024). *Рейтинг шкіл Херсона 2024 року.* Освіта.УА; Освіта.уа. <https://osvita.ua/school/rating/93095/> [Osvita.ua (2024, September 16). Rating of Kherson schools in 2024. *Osvita.ua*; *Osvita.ua*. <https://osvita.ua/school/rating/93095/> (in Ukrainian)].
11. Сисоева, С. О., & Рейпольська, О. Д. (2023). Освітні втрати в дошкільній освіті як передумова подальших освітніх втрат. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(2), 1–5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5203> [Sysoeva, S. O., & Reipolskaya, O. D. (2023). Educational losses in preschool education as a prerequisite for further educational losses. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(2), 1–5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5203> (in Ukrainian)].
12. Топузов, О., Головка, М., & Локшина, О. (2023). Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Ukrainian Educational Journal*, 1(1), 5–13. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13> [Topuzov, O., Holovko, M., & Lokshyna, O. (2023). Educational losses during martial law: problems of diagnosis and compensation. *Ukrainian Educational Journal*, 1(1), 5–13. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13> (in Ukrainian)].
13. Gorodnichenko, Y., Kudlyak, M., & Şahin, A. (2022). *The Effect of the War on Human Capital in Ukraine and the Path for Rebuilding*. <https://docs.iza.org/pp185.pdf>
14. *Learning Loss Definition.* (2013, May 15). The Glossary of Education Reform. <https://www.edglossary.org/learning-loss/>
15. Palekha, Y. M., Malchykova, D. S., Antonenko, N. V., & Pylypenko, I. O. (2024). Approaches to the territorial communities' typification of Ukraine as a result of the russian military aggression. *Ukrainian Geographical Journal*, 2023(4), 36–43. <https://doi.org/10.15407/ugz2023.04.036>
16. Shelestova, L. (2023). Educational Losses of Pupils During the War: Essence, Diagnostics and Ways of Overcoming. *Pedagogical Innovation: Ideas, Realities, Perspectives*, 3, 62–72. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1\(30\)-62-72](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1(30)-62-72)

Стаття надійшла до редакції 22.11.2024.

The article was received 22 November 2024.